

Podplukovník Ing. Milan Hanousek

Tvorba variant bojové činnosti

Tento článek, který navazuje na cyklus článků zaměřených na teorii rozhodovacích procesů v armádách NATO od téhož autora, se zabývá další důležitou etapou rozhodovacího procesu – tvorbou variant činnosti vlastních vojsk. Ukazuje i na rozdíly v realizaci ve vybraných armádách Aliance.

* * *

Po analýze úkolu (cíle), která byla rozebrána v předchozím článku, přistupuje štáb k tvorbě variant činnosti vlastních vojsk. K tomu má k dispozici:

- zpravodajské hodnocení,
- hodnocení ostatních štábních pracovišť o vlastních možnostech,
- upřesněný úkol.

Zpravodajské hodnocení zpravidla obsahuje vyhodnocení terénu, počasí a jejich možného vlivu na bojovou činnost pravděpodobného nepřítele a vlastních vojsk. Dále obsahuje i vyhodnocení pravděpodobné činnosti možného nepřítele, jeho sil a prostředků, místa, času a způsobů možného zasazení. Obecně se připouští variantní řešení činnosti pravděpodobného nepřítele. V různých zemích NATO ovšem řeší danou otázku různě.

Například v americkém pozemním vojsku velmi důsledně dbají na detailní rozpracování možných variant činnosti nepřítele. Akceptují názor, který tvrdí, že **čím nižší stupeň velení, tím je teoreticky možný nižší počet variant**. Nejnižším stupněm, kdy připouštějí variantnost řešení, je prapor. Na stupni brigády a divize obvykle rozpracovávají dvě až tři varianty. V závěrech musí být zdůrazněno, která varianta možné činnosti nepřítele je nejpravděpodobnější a která nejhorší vzhledem k možnostem vlastních vojsk.

V jiných armádách, např. v německém Bundeswehru, zpravidla postupují tak, že vytipují **nejpravděpodobnější činnost nepřítele, a také stanoví, co by případně nejvíce mohlo poškodit vlastní vojska** – nejhorší případ. Velitel pak obvykle rozhoduje o přípravě plánu na nejpravděpodobnější činnost nepřítele. S tím, že zpravodajská skupina musí napláňovat průzkum tak, aby vyloučil nebo naopak upozornil na činnost nepřítele, která by mohla nejhůře postihnout vlastní vojska. Ostatní možné varianty se pouze naznačí hrubým schématem a podrobně se nerozpracovávají.

Varianta bojové činnosti (BČ) vlastních vojsk obecně představuje možný plán vedení BČ, který by měl pomoci splnit cíl (úkol) v souladu s možnostmi dané jednotky, schopnostmi a požadavky velitele a jeho štábu. Tato varianta je obvykle vyjadřována v obecnější poloze, přičemž detaily se upřeshňují v průběhu její podrobné analýzy.

Vybraná varianta BČ může být revidována, upravována nebo měněna v průběhu řešení bojové situace. Varianty BČ jsou řešeny všemi členy štábu, kteří se podílejí na analytické práci.

Počet tvořených variant BČ může být proměnný. Cílem je vytvořit i několik reálně možných variant BČ vlastních vojsk vzhledem ke každé variantě BČ nepřítele, které již byly hypoteticky stanoveny zpravodajským oddělením (skupinou). Každá tato reálná varianta musí odpovídat záměru a plánu BČ velitele vyššího stupně. Dalším analýzám a rozpracování jsou podrobeny pouze takto stanovené varianty BČ.

Např. v pozemním vojsku USA opět inklinují k detailnímu vyjádření každé ze zpracovávaných variant činnosti vlastních vojsk, kdežto např. v německém pozemním vojsku se důsledně rozpracovává pouze hlavní vlastní řešení. Toto řešení však musí obsahovat i odpovědi na změny v činnosti možného nepřítele.

Je-li k dispozici pouze omezené množství času, pak o počtu variant BČ, které budou např. členové štábu amerického pozemního vojska dále rozvíjet, musí rozhodnout velitel nebo G3/S3.

Každá varianta BČ by měla v sobě obsahovat odpovědi na otázky „co, kdy, kde, proč a jak“. Což znamená:

- * co – druh BČ (útočné, obranné nebo jde-li o ústup). CO se skládá ze základních úkolů jednotky vedoucích k naplnění hlavního cíle.
- * kdy – čas, kdy bude zahájena BČ nebo musí být ukončena, např.: na rozkaz, v den „D“, v hodinu „H“ nebo ve specifikovaném čase.
- * kde – vyčleněný prostor BČ, rovněž vyčleněné sektory (obrány nebo pro ústup), pásmo BČ (útok) nebo prostor BČ v mimoválečných operacích (tzv. operacích jiných než válka).
- * proč – cíl BČ.
- * jak – metoda vedení BČ s využitím hlavních dostupných prostředků. Vyjadřují se pouze hlavní zásady použití bojového uskupení na bojišti, nikoli rutinní použití dostupných prostředků. Rovněž se uvádějí hlavní úkoly a cíle vzhledem k hlavnímu úsilí a podpůrným aktivitám.

Na otázky „co, kdy, kde a proč“ obvykle odpoví již nadřízené velení. Příslušníci štábu jsou především zainteresováni na stanovení vlastních konkrétních cílů, na plánech manévru a palby. Stanovují, „jak“ cíle dosáhnout.

Tvorba možných variant bojové činnosti

Tvorba varianty BČ je založena na pochopení terénu, počasí a především toho, jak zmíněné faktory ovlivňují daný druh použitých sil. Tvorba variant BČ vyžaduje tvořivé myšlení založené na osobních znalostech a zkušenostech. Vychází z prostoru BČ, účinku, kterého má být dosaženo, a vlastních dispozičních sil.

Neortodoxní (neobvyklá) varianta BČ může být lepší, z hlediska účinku překvapení, než tradiční, konzervativní. Všeobecně známý přístup „dva vpředu, jeden vzadu a útok do hloubky bitevními vrtulníky“ nebývá vždy tou nejlepší variantou BČ. Dobré varianty BČ vyžadují představivost a tvůrčí přístup. G3/S3 se vyhýbá vytváření jedné dobré varianty BČ a několika špatných variant, které nejsou reálně průchodnými alternativami.

Každá varianta BČ musí být zřetelně odlišná od ostatních. Zřetelná rozdílnost je běžně identifikovatelná v jedné z několika oblastí. Těmito oblastmi jsou:

- použití záloh,
- úkolová organizace,
- hlavní úsilí,
- schéma manévru.

Jednotlivé kroky tvorby variant bojové činnosti

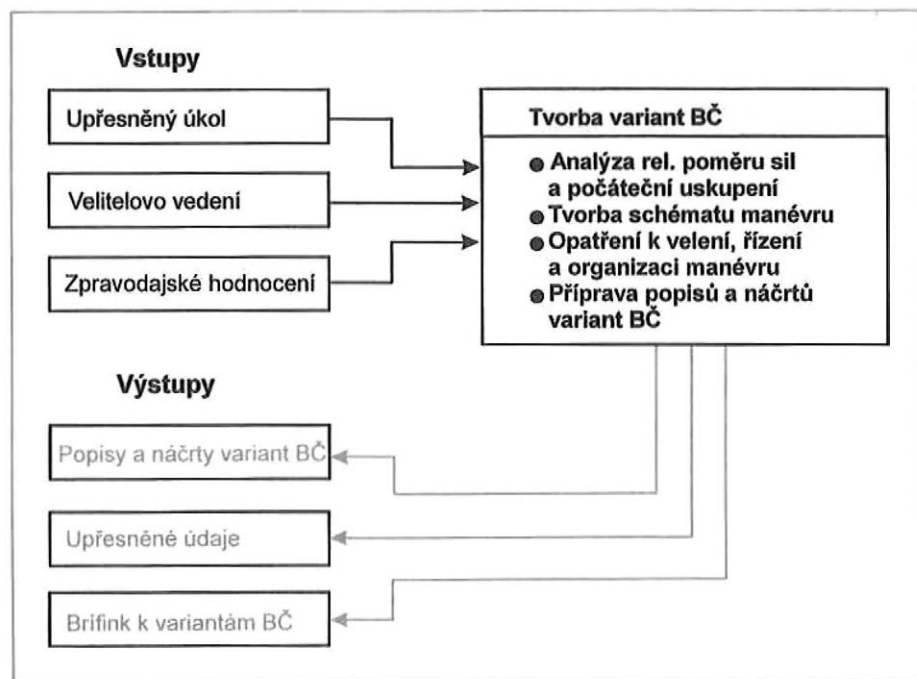
V průběhu tvorby variant BČ štáb pracuje v souladu s několika obecnými kroky (viz obr.):

- analýza relativního poměru sil a seskupení počátečních sil,
- tvorba schématu manévru,
- stanovení prostředků velení a řízení a minimálních nutných opatření k řízení a kontrole manévru vojsk,
- příprava popisů a náčrtů variant BČ.

■ Analýza relativního poměru sil a počáteční uskupení sil

Relativní poměr sil dává na základě zkušeností obecnou představu toho, co může být reálné. Poměr sil dává představu o silách nutných ke splnění cíle a poskytuje základ pro tvorbu schématu manévru. Musí se vzít v úvahu cíl a velitelovo vedení, přístupové cesty a odpovídající počet variant BČ nepřítele, přičemž se začíná s tou nejpravděpodobnější.

Obsah tvorby variant BČ

Obr.

Historické zkušenosti NATO ukázaly, že obránce má padesátiprocentní pravděpodobnost k úspěšné obraně před útočícími silami přibližně třikrát silnějšími. Obránce může mít několik výhod včetně použití krytí a maskování, výběru prostoru, kde se

bojuje, zbraní rozmístěných tak, aby dosáhly maximální efektivity, volby vést palbu jako první a také terénu s přirozenými a umělými překážkami. Normy vzhledem k nepříteli stanovují, že na taktickém stupni musí útočník mít převahu sil v poměru 5:1 nebo 6:1, aby byl úspěšný.

Odpovědný důstojník stanovuje velikost jednotky zařazené na vlastní plánované organizační úrovni a velikost přístupové cesty plánované organizační úrovně protistojícího uskupení. Nezávisle proměnnou je nepřátelská a ne vlastní úkolová organizace (viz *tabulka*).

Návod pro plánování pro rozmísťované úrovně jednotek

Tabulka

Úroveň plánování	Velikost přístupové cesty nepřítele	Velikost vlastních rozmísťovaných sil
sbor	divizní	brigáda
divize	plukovní/brigádní	prapor
brigáda	praporeční	rota
prapor	rotní	četa

Poměry sil berou v úvahu terén a cíl, ale ne počasí, iniciativu, překvapení, logistiku nebo neprůkazné faktory bojové efektivity (kvalitu velení, výcviku, stav morálky, úroveň znalostí). Tyto poměry sil jsou pouhým startovním bodem a jsou často opravovány v následné práci na variantě BČ. Základní výpočty pro stanovení poměrů sil jsou již připraveny nebo se kalkulují v období analýzy cíle (úkol). Na jejich základě se stanovují relativní poměry sil vztahované k jednotlivým variantám BČ vlastních sil a nepřítele při tvorbě vlastních variant.

■ Tvorba schématu manévru

Schéma manévru je názorným vyjádřením, jak ozbrojené síly budou plnit záměr velitele. Musí popsat, jak organizace dospěje ke konečnému stavu formulovaného velitelem. V této souvislosti odpovědní pracovníci musejí:

① Identifikovat body nebo oblasti ve stanoveném prostoru BČ a časy, kde má být dosaženo rozhodujících akcí. Určují navrhovaný přední okraj BČ (obrana) nebo výchozí postavení k útoku, které je rovněž čarou dotyku (útok). Odchyly od stanovených umístění musí být konzultovány nebo koordinovány s nadřízeným velením.

② Tvořit legendu klamání vymezením vlastního **cíle klamání** (co chtějí, aby velitel nepřítele udělal nebo udělal špatně), a **legendy** (vlastní záměr směřující k tomu, aby nepřítel vypracované legendě uvěřil). Protože aspekty legendy mohou ovlivnit rozmísťování jednotek, štáb musí pochopit hlavní body legendy ještě před tvorbou jakékoli varianty BČ. Formulace přijatelné legendy klamání v armádách NATO vyžaduje těsnou spolupráci mezi operačními a zpravodajskými důstojníky.

③ Identifikovat cíle hlavního a vedlejších úsilí. Vedlejší úsilí jsou specifikována jak pro BČ v dotyku, tak i v hloubce, v týlu i v tzv. bezpečnostních operacích.

④ Stanovovat úkol(y) k naplnění cíle hlavního a vedlejších úsilí.

⑤ Zakreslovat síly hlavního úsilí a síly na vedlejších směrech do mapy s podrobností o dva organizační stupně níže.

Toto počáteční rozmístění se zaměřuje na organické mobilní jednotky bez ohledu na jejich specifický druh. Počáteční rozmístění se dělá bez ohledu na úkolovou organizaci, neboť organizování podle úkolu je určeno pro podřízené velení o jeden stupeň níže. Během tohoto kroku se nestanovují cíle těmto jednotkám, ale jenom připojují hodnocení odůvodňující, jak by síly měly být rozmístěny, aby splnily cíl.

* V obraně se začíná rozmísťováním pozemních mobilních sil, které blokují přístupovou cestu nepřítele, která vede do prostoru BČ vlastní jednotky. Další síly jsou rozmísťovány nejdříve k tomu, aby poskytovaly potřebnou hloubku jednotkám, které zahajují obranu. Vyzkoušení sil vytvářejících hloubku vzhledem ke každé potencionální přístupové cestě nepřítele naznačí, jaké další síly mohou být požadovány k zastavení nepřítele, k manévru do boku nebo týlu nebo ke zničení nepřítele.

Jestliže jsou další síly rozmístěny, mohou se velitel a G3/S3 pokusit uchopit iniciativu přijetím určitého rizika. Pravděpodobně naplánováním „šetrného“ použití sil k naplnění cíle v jedné oblasti, což dovolí koncentrovat síly v jiné oblasti.

Schéma manévru je vyjádřeno rozmístěnými hlavními velitelskými stanovišti podřízených jednotek uvnitř prostoru BČ. Zahrnuje koncepci manévru všech pozemních, vzdušných a záložních sil proti nepříteli, podle toho, jak nepřítel postupuje k obranným pozicím vlastních jednotek. Plánující důstojník rozmísťuje síly nejprve v hlavním prostoru bojiště a pak v prostoru krycích sil. Rozmísťuje síly v každém prostoru bez ohledu na ostatní.

Jestliže má hotovo rozmísťování sil proti hlavním přístupovým cestám nepřítele, přistupuje k rozmísťování dalších sil na základě analýzy nepřítele a terénu, aby pokryl mezery zjištěné mezi silami na přístupových cestách nebo podle příkazů velitele. Toto počáteční rozmístění sil by mělo umožnit provázanou obranu.

* Za útoku se začíná umístěním sil ke všem vlastním přístupovým cestám. Toto umístění je založeno na základě jednotek nepřítele postavených tak, aby ovlivňovaly pohyb sil po přístupových cestách. Rozmístění by mělo být provedeno pro každou přístupovou cestu od počátečního kontaktu s nepřítelem. Dává plánujícímu důstojníkovi přehled o maximu sil nutných ke splnění útočných činností po přístupových cestách. Rovněž mu to umožňuje vzít v úvahu možné nepřátelské síly v oblasti, které musí zvažovat při tvorbě dalších variant BČ. Dále se zvažuje, jaké druhy paleb budou podporovat manévrující síly na bojišti. Jestliže se zde nachází nedostatečně manévrující síly, pak by ve schématu mělo být vyjádřeno použití prostředků palebné podpory k posílení.

Kompletní počáteční rozmístění sil pomáhá stanovit celkový počet jednotek, které se musí rozmístit.

Tím je vytvořena potřebná informační základna pro hospodárné využití sil a prostředků na bojišti při přijetí únosného rizika. Rovněž se stanoví i alternativní metody použití sil a prostředků.

⑥ Sestavovat síly do logicky souvisejících celků (dva až pět dílčích manévrujících celků na daný stupeň velení). Například, divize v americkém pozemním vojsku vymezuje prapory (dílčí celky) a seskupuje prapory do brigád.

⑦ Přeměnit organické síly do typově sladěných celků. Musí se stanovit, jaký typ sil bude použit pro daný konkrétní úkol.

■ Vymezení systému velení a řízení

Tento bod obsahuje stanovení počtu, charakteru, vybavení a dislokace míst velení či upřesnění systému velení a pokud je to nutné, tzv. kontrolních opatření k zabezpečení manévru vojsk.

Kontrolní opatření zahrnují:

- přední okraj prostoru BČ,
- hranice BČ podřízených,
- jednotlivé dílčí cíle,
- koordinační čáry jednotlivých fází manévru,
- hranice prostorů soustředění,
- čáry přechodu do útoku,
- opatření k řízení palby,
- útočná pásma nebo obranné sektory,
- trasy přesunu k přednímu okraji BČ,
- opěrné body,
- prostory zasazení, atd.

Vymezená kontrolní opatření by měla respektovat stanovené přístupové cesty nebo klíčové prostory, a tak umožnit dané jednotce nést odpovědnost za vymezený prostor. Rovněž by měl být poskytnut prostor na bocích každé přístupové cesty tak, aby to umožnilo provádět manévr a palbu.

■ Příprava formulací a náskresů variant bojové činnosti

Pod vedením náčelníka G3/S3 se připravuje písemná formulace a náskres pro každou vytvářenou vlastní variantu BČ.

Písemná formulace a náskres varianty (variant) bojové činnosti dávají odpověď na CO, KDY, KDE, JAK a PROČ ve vztahu k danému rámci bojiště. Jasně a stručně vymezují:

- cíl bojové činnosti,
- hlavní úsilí,
- schéma manévru
- podstatná rizika.

Písemná formulace varianty BČ poskytuje odpověď na základní otázku „jak“ postupovat při této činnosti.

Náskres představuje grafické vyjádření písemné formulace. Zhotovuje se obvykle na průsvitném materiálu na pracovní mapě. Může se překopírovat k využití ostatními štábními důstojníky.

Náskres vlastní varianty bojové činnosti představuje nástin jejího možného vedení. Minimálně by měl obsahovat:

- přístupové cesty, hlavní terénní rysy a hlavní překážky,
- vyznačení velitelských stanovišť podřízených jednotek,
- kontrolní opatření,
- přidělené síly.

V útoku i v obraně by nákres měl ukázat typ, složení a základní umístění přidělených pozemních a vzdušných sil. Ověřené jednotky se zakreslují podle typu nebo se používá grafických symbolů v souladu s normou STANAG 2019 (Military Symbols for Land Based Systems) a jeho aplikačním předpisem APP-6. V případě studia různých variant BČ mohou být vyžadovány další doplňkové nákresy. Možným příkladem jsou popisy:

- cílového stavu,
- plánu klamání,
- činnosti druhů vojsk a specializací.

* * *

Z hlediska ověřené praxe obvyklé v armádách NATO důstojníci štábů vyjadřují varianty bojové činnosti písemnou formou a grafickým náčrtem. Náčrt musí být pokud možno jednoduchý a srozumitelný s tím, že odliší rozdílnosti jednotlivých zkoumaných variant. V žádném případě se nelze uchylovat k různým „uměleckým“ zobrazením s cílem upoutat velitele. Cílem je jasně a přehledně vyjádřit variantu BČ, nic více ani méně.

Další pokračování se zaměří na často diskutovanou fázi rozhodovacího procesu – na analýzu variant bojové činnosti, jejich porovnání a výběr.

Použitá literatura:

- * **STANAG 2019.** Military Symbols for Land Based Systems, Military Agency for Standardization, Brusel 1991.
- * **FM 101-5 Operational Plans and Orders.** Washington, USA, Headquarters, Department of the Army, 1993.
- * **FM 101-5 Staff Organization and Operations.** Washington, USA, Headquarters, Department of the Army, 1997.
- * **Hanousek, M.** Rozhodovací proces v armádách NATO, skripta, VA Brno, 1998.

Svým vstupem do NATO přebírá Česká republika spolu s Polskem a Maďarskem svůj díl odpovědnosti za pokračování pozitivního vývoje v zemích střední a východní Evropy, které zatím z různých důvodů zůstávají mimo Alianci nebo se do Aliance ani zapojit nechtějí. Přes veškeré deklarace určitá dělící čára v této části Evropy po rozšíření NATO vznikla. Česká republika se bude všemožně snažit přispět k tomu, aby zůstala spíš pomyslná a neoddělovala od sebe státy střední a východní Evropy.

*Jan Kavan, ministr zahraničních věcí ČR
Česká republika v NATO (sborník)
Česká atlantická komise, Praha 1999*